
Recommendation of the Committee of Ministers to member states on the Council of Europe Charter on Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education

Unofficial translation into Estonian

Recommandation du Comité des Ministres aux Etats membres sur la Charte du Conseil de l'Europe sur l'éducation à la citoyenneté démocratique et l'éducation aux droits de l'homme

Traduction non officielle en estonien

Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee soovitus CM/Rec(2010)7 liikmesriikidele Euroopa Nõukogu kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse harta kohta

---

© Council of Europe [May 2010], original English and French versions

© [your establishment] [Month, year], [language] translation

Text originated by, and used with the permission of, the Council of Europe. This unofficial translation is published by arrangement with the Council of Europe, but under the sole responsibility of the translator.

* * * * *

© Conseil de l'Europe [mai 2010], versions originales en anglais et français

© [votre établissement] [mois, année], [langue] traduction

Le texte original provient du Conseil de l'Europe et est utilisé avec l'accord de celui-ci. Cette traduction est réalisée avec l'autorisation du Conseil de l'Europe mais sous l'unique responsabilité du traducteur.

Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee soovitus CM/Rec(2010)7 liikmesriikidele Euroopa Nõukogu kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse harta kohta

(Vastu võetud Ministrite Komitee 120. istungil 11. mail 2010)

Euroopa Nõukogu põhikirja artikli 15 lõike b alusel Ministrite Komitee,

meenutades Euroopa Nõukogu põhiülesannet edendada inimõigusi, demokraatiat ja õigusriigi põhimõtteid;

olles kindlal veendumusel, et haridus ja koolitus on selle ülesande täitmisel keskses rollis;

võttes arvesse rahvusvahelises õiguses, eelkõige Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonis (Euroopa lepinguseeria [ETS] nr 5), inimõiguste ülddeklaratsioonis, majanduslike, sotsiaalsete ja kultuurialaste õiguste rahvusvahelises paktis ning lapse õiguste konventsioonis sätestatud õigust haridusele;

meenutades, et 1993. aastal Viinis toimunud inimõiguste maailmakonverentsil kutsuti riike üles lisama inimõigused, demokraatia ja õigusriigi põhimõtted õppeainena kõigi formaal- ja mitteformaalharidusasutuste õppekavadesse;

võttes arvesse Euroopa Nõukogu liikmesriikide riigipeade ja valitsusjuhtide teisel tippkohtumisel (1997) vastuvõetud otsust käivitada kodanikuhariduse algatus, et suurendada kodanike teadlikkust oma õigustest ja kohustustest demokraatlikus ühiskonnas;

meenutades Ministrite Komitee soovitust [Rec\(2002\)12](#) demokraatliku riigi kodanikkonna kasvatamisest ning soovides sellest lähtuda;

võttes arvesse Ministrite Komitee soovitust [Rec\(2003\)8](#) noorte mitteformaalse õppe edendamise ja tunnustamise kohta ning soovitust [Rec\(2004\)4](#) Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni kohta kõrghariduses ja kutseõppes;

võttes arvesse Parlamentaarse Assamblee soovitust 1682 (2004), milles kutsuti üles koostama Euroopa demokraatliku ühiskonna kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse raamkonventsiooni;

vastates Budapestis 2005. aastal kohtunud Euroopa riikide noorsootöö eest vastutavate ministrite 7. konverentsi üleskutsele koostada poliitiline raamdokument demokraatliku ühiskonna kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse kohta;

soovides aidata kaasa eesmärkidele, mis on sätestatud ÜRO peaassamblee poolt 2005. aastal vastuvõetud inimõiguste hariduse maailmaprogrammis, mille partner Euroopas on Euroopa Nõukogu;

soovides toetuda 2005. Euroopa kodanikuhariduse aasta kogemusele, kui riigid ja valitsusvälised organisatsioonid andsid teada arvukatest kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse hea praktika näidetest, ning koondada, süstematiseerida ja levitada neid kogu Euroopas;

pidades silmas, et liikmesriigid vastutavad oma hariduskorralduse ja õppe sisu eest;

tunnustades olulist rolli, mida selles haridusvaldkonnas täidavad valitsusvälised ja noorteorganisatsioonid, ning soovides neid selles töös toetada,

soovitab liikmesriikide valitsustel:

- rakendada meetmeid, mis põhinevad Euroopa Nõukogu kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse hartal, mis on sätestatud käesoleva soovitusel lisas;
- kindlustada, et hartat tutvustatakse laialdaselt riikide hariduse ja noorsootöö eest vastutavates ametiasutustes;

teeb peasekretärile ülesandeks edastada käesolev soovitus:

- nende Euroopa kultuurikonventsiooni (Euroopa lepinguseeria [ETS] nr 18) osalisriikide valitsustele, mis ei ole Euroopa Nõukogu liikmesriigid;
- rahvusvahelistele organisatsioonidele.

Soovituse CM/Rec(2010)7 lisa

Euroopa Nõukogu kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse harta

Vastu võetud Ministrite Komitee soovitusel CM/Rec(2010)7

I osa – Üldsätted

1. Ulatus

Käesolevas hartas käsitletakse lõikes 2 määratletud kodanikuharidust ja inimõiguste haridust. Selles ei käsitleta otseselt seotud valdkondi, näiteks kultuuridevahelist, võrdõiguslikkuse, jätkusuutliku arengu ja rahu alast haridust, välja arvatud juhul, kui need kattuvad ja seostuvad kodanikuhariduse ja inimõiguste haridusega.

2. Mõisted

Käesolevas hartas kasutatakse mõisteid järgmises tähenduses:

a. Kodanikuharidus – haridus, koolitus, teadlikkuse tõstmine, teavitamine, tegutsemisviisid ja tegevused, mille eesmärk on arendada õppijate teadmisi, oskusi ja arusaamu ning hoiakuid ja käitumist, et võimaldada neil rakendada ja kaitsta oma demokraatlikke õigusi ja vastutust ühiskonnas, väärtustada mitmekesisust ja osaleda aktiivselt demokraatlikus elus eesmärgiga edendada ja kaitsta demokraatiat ja õigusriigi põhimõtteid.

b. Inimõiguste haridus – haridus, koolitus, teadlikkuse tõstmine, teavitamine, tegutsemisviisid ja tegevused, mille eesmärk on arendada õppijate teadmisi, oskusi ja arusaamu ning hoiakuid ja käitumist, et nad saaksid aidata kaasa üldise inimõiguste kultuuri ülesehitamisele ja kaitsmisele ühiskonnas eesmärgiga edendada ja kaitsta inimõigusi ja põhivabadusi.

c. Formaalharidus – struktureeritud haridus- ja koolitussüsteem, mis hõlmab alus-, põhi-, kesk- ja kõrghariduse. Formaalharidust omandatakse tavapäraselt üld- või kutseharidusasutustes ning hariduse omandamist märgib haridustunnistus.

d. Mitteformaalne haridus – organiseeritud õppetegevus mitmesuguste oskuste ja pädevuste arendamiseks väljaspool formaalharidussüsteemi.

e. Informaalne haridus – elukestev protsess, mille käigus inimesed omandavad hoiakuid, väärtusi, oskusi ja teadmisi oma keskkonna harivate mõjude ja igapäevategevuste (pere, eakaaslased, naabrid, sündmused, raamatukogu, massimeedia, töö, mäng jne) kaudu.

3. Kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse seos

Kodanikuharidus ja inimõiguste haridus on tihedalt seotud ja toetavad teineteist. Nad erinevad pigem rõhuasetuste ja ulatuse, mitte eesmärkide ja tegutsemisviiside poolest.

Kodanikuharidus keskendub esmajoones demokraatlikele õigustele ja kohustustele ning aktiivsele osalusele ühiskonna poliitilises, sotsiaal-, majandus-, õigus- ja kultuurielus, inimõiguste haridus aga käsitleb inimõigusi ja põhivabadusi inimeste elu kõigis valdkondades laiemalt.

4. Põhiseaduslik süsteem ja liikmesriikide prioriteedid

Järgnevalt seatud eesmärgid, põhimõtteid ja poliitilisi suuniseid tuleb rakendada:

a. austades iga liikmesriigi põhiseaduslikku süsteemi ning kasutades sellele vastavaid vahendeid;

b. võttes arvesse iga liikmesriigi prioriteete ja vajadusi.

II osa – Eesmärgid ja põhimõtted

5. Eesmärgid ja põhimõtted

Järgmised eesmärgid ja põhimõtted peaksid suunama liikmesriike oma poliitiliste suuniste, õigusaktide ja tegutsemisviiside kavandamisel.

a. Eesmärk anda igale inimesele oma territooriumil võimalus saada kodanikuharidust ja inimõiguste haridust.

b. Kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse omandamine on elukestev protsess. Tõhus õpe selles valdkonnas eeldab mitmesuguste sidusrühmade kaasamist, sh poliitikakujundajad, pedagoogid, õppijad, vanemad, haridusasutused, hariduskorraldajad, ametnikud, valitsusvälised organisatsioonid, noorteorganisatsioonid, meedia ja avalikkus.

c. Kõigil nii formaalhariduse, mitteformaalse kui informaalne hariduse ja koolituse komponentidel on selles õppeprotsessis oma roll ja väärtus selle põhimõtete edendamisel ja eesmärkide saavutamisel.

d. Valitsusvälised organisatsioonid ja noorteorganisatsioonid saavad eelkõige mitteformaalse ja informaalse hariduse kaudu aidata kaasa kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse edendamisele ning vajavad oma panuse andmiseks võimalusi ja toetust.

e. Õpetamis- ja õppimisviisid ning õppetegevus peaksid järgima ja edendama demokraatia ja inimõigustega seotud väärtusi ja põhimõtteid; eriti haridusasutuste, sealhulgas koolide juhtimine peaks järgima ja edendama inimõigustega seotud väärtusi ning toetama õppijate, haridustöötajate ja teiste sidusrühmade, sealhulgas vanemate motiveerimist ja aktiivset osalust.

f. Kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse oluline element on sotsiaalse sidususe ja kultuuridevahelise dialoogi edendamine ning mitmekesisuse ja võrdõiguslikkuse, sealhulgas soolise võrdõiguslikkuse väärtustamine; seetõttu on oluline arendada õppijates teadmisi, enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi ning arusaamu, mis vähendavad vastuolusid, suurendavad lugupidamist ja mõistmist erinevate usuliste ja etniliste rühmade vahel, tekitavad vastastikust austust inimväärikuse vastu ja jagatud väärtusi, innustavad dialoogi ning edendavad probleemide ja eriarvamuste vägivallatut lahendamist.

g. Üks kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse põhieesmärke peale õppijates teadmiste, arusaamade ja oskuste kujundamise on luua neis valmisolek astuda ühiskonnas välja inimõiguste, demokraatia ja õigusriigi põhimõtete kaitseks ja edendamiseks.

h. Pedagoogide ja noorsootöötajate ning ka koolitajate enda pidev koolitamine ja arendamine kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse põhimõtete ja meetodite osas on tõhusa ja jätkusuutliku hariduse andmise oluline eeldus, mida seetõttu tuleks sobivalt kavandada ja rahastada.

i. Riigi, piirkondlikul ja kohalikul tasandil tuleks innustada mitmesuguste kodanikuhariduse ja inimõiguste haridusega seotud sidusrühmade, sealhulgas poliitikakujundajate, pedagoogide, õppijate, vanemate, haridusasutuste, valitsusväliste organisatsioonide, noorteorganisatsioonide, meedia ja avalikkuse partnerlust ja koostööd, et nende panust võimalikult hästi ära kasutada.

j. Arvestades inimõigustega seotud väärtuste ja kohustuste ning demokraatia ja õigusriigi aluseks olevate ühiste põhimõtete rahvusvahelist iseloomu, on tähtis, et liikmesriigid püüaksid teha rahvusvahelist ja piirkondlikku koostööd käesolevas hartas käsitletud tegevuste soodustamiseks ning hea praktika näidete väljaselgitamiseks ja vahetamiseks.

III osa – Poliitilised suunised

6. Formaalharidus ja kutseharidus

Liikmesriigid peaksid lisama kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse formaalhariduse õppekavadesse alus-, põhi- ja keskkhariduse tasemel nii üld- kui kutsehariduses. Liikmesriigid peaksid ka jätkama kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse õppekavade toetamist, täiendamist ja kaasajastamist, et säilitada nende olulisus ja soodustada valdkonna jätkuvat arengut.

7. Kõrgharidus

Liikmesriigid peaksid akadeemilise vabaduse põhimõtteid austades edendama kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse käsitlemist kõrghariduses, eelkõige tulevaste pedagoogide väljaõppes.

8. Demokraatlik juhtimisstiil

Liikmesriigid peaksid kõigis haridusasutustes edendama demokraatlikku juhtimisstiili kui soovitatavat ja kasutoovat juhtimismeetodit iseenesest ning praktilist vahendit demokraatia ja inimõiguste austamise õppimiseks ja kogemiseks. Sobivate vahenditega tuleks soodustada ja toetada õppijate, haridustöötajate ja sidusrühmade, sh vanemate aktiivset osalust haridusasutuste juhtimises.

9. Koolitus

Liikmesriigid peaksid pakkuma õpetajatele, teistele haridustöötajatele, noorsootöötajatele ja koolitajatele vajalikku esma- ja jätkukoolitust ning arenguvõimalusi kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse teemal. Sellega tuleks tagada, et neil on põhjalikud teadmised ja arusaamad õppeaine eesmärkidest ja põhimõtetest ning sobivatest õpetamis- ja õppimismeetoditest ning muud selles haridusvaldkonnas olulised oskused.

10. Valitsusväliste organisatsioonide, noorteorganisatsioonide ja teiste sidusrühmade roll

Liikmesriigid peaksid toetama valitsusväliste organisatsioonide ja noorteorganisatsioonide tegevust kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse vallas, eelkõige mitteformaalses hariduses. Neid organisatsioone ja nende tegevust tuleks tunnustada haridussüsteemi väärtusliku osana, võimaluse korral toetada neid vajaminevaga ning kasutada täielikult ära oskusteavet, mida nad saavad kõigis õppevormides pakkuda. Liikmesriigid peaksid ka propageerima ja tutvustama kodanikuharidust ja inimõiguste haridust teistele sidusrühmadele, esmajoones meediale ja avalikkusele, et need omakorda saaksid valdkonna arengule võimalikult hästi kaasa aidata.

11. Hindamiskriteeriumid

Liikmesriigid peaksid välja töötama kriteeriumid kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse programmide tõhususe hindamiseks. Hindamise olemusliku osa peaks moodustama õppijate tagasiside.

12. Uuringud

Liikmesriigid peaksid algatama ja edendama kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse alaseid uuringuid, et saada ülevaade valdkonna praegusest olukorrast ning pakkuda sidusrühmadele, sealhulgas poliitikakujundajatele, haridusasutustele, koolijuhtidele, õpetajatele, õppijatele, valitsusvälistele ja noorteorganisatsioonidele võrdlevat teavet, mis aitab neil oma tõhusust ja tulemuslikkust mõõta ja suurendada ning tegevust parendada. Uuringud võiksid muuhulgas käsitleda õppekavu, uuenduslikke tegutsemisviise, õpetamise meetodeid ning hindamissüsteemide, sealhulgas hindamiskriteeriumide ja indikaatorite arendamist. Liikmesriigid peaksid vajaduse korral jagama uuringutulemusi teiste liikmesriikide ja sidusrühmadega.

13. Oskused sotsiaalse sidususe edendamiseks, mitmekesisuse väärtustamiseks ning erinevuste ja konfliktidega toimetulekuks

Liikmesriigid peaksid kõigis haridusvaldkondades edendama pedagoogilisi lähenemisviise ja õpetamismeetodeid, mille eesmärk on õppida elama koos demokraatlikus ja mitmekultuurilises ühiskonnas ning kujundada õppijates teadmisi ja oskusi sotsiaalse sidususe edendamiseks, mitmekesisuse ja võrdõiguslikkuse väärtustamiseks, erinevuste, eelkõige erinevate usuliste ja etniliste rühmade erinevuste tunnustamiseks ning lahkavate ja konfliktide vägivaldaks ja teineteise õigustest lugupidavaks lahendamiseks, samuti kõigi diskrimineerimise ja vägivalda vormide, eelkõige kiusamise ja ahistamise vastu võitlemiseks.

IV osa – Hindamine ja koostöö

14. Hindamine ja täiendamine

Liikmesriigid peaksid regulaarselt hindama seoses käesoleva hartaga rakendatud strateegiaid ja poliitilisi suuniseid ning neid vajaduse korral kohandama. Seda võib teha koostöös teiste liikmesriikidega, näiteks piirkonniti. Kõik liikmesriigid võivad taotleda abi Euroopa Nõukogult.

15. Koostöö jätkutegevuste alal

Liikmesriigid peaksid käesoleva harta eesmärkide täitmiseks ja põhimõtete järgimiseks vajaduse korral tegema koostööd üksteisega ja Euroopa Nõukogu kaudu:

- a.* ühist huvi pakkuvatel ja prioriteetsetel teemadel;
- b.* toetades mitmepoolseid ja piiriüleseid tegevusi, sealhulgas tegutseva kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse koordinaatorite võrgustiku tööd;
- c.* vahetades, arendades edasi ja süstematiseerides hea praktika näiteid ning kindlustades nende levikut;
- d.* teavitades kõiki sidusrühmi, sealhulgas avalikkust harta eesmärkidest ja rakendamisest;
- e.* toetades valitsusväliste organisatsioonide, noorteorganisatsioonide ja pedagoogide Euroopa võrgustikke ja nendevahelist koostööd.

16. Rahvusvaheline koostöö

Liikmesriigid peaksid jagama Euroopa Nõukogu raames kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse alal tehtud töö tulemusi teiste rahvusvaheliste organisatsioonidega.